

260806 - قەدىر كېچىسى ئوقۇيدىغان دۇئادا "كەرىم" دېگەن سۆزنى زىيادە قىلىش ھەدىستە ئىسپاتلانمىغان

سوئال

شەيخ ئەلبانى رەھىمەھۇللاھنىڭ تەھقىقلىگەن تىرمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلىرىدىن نەقل قىلىنغان 3513-نومۇرلۇق ھەدىستە: بىزگە قۇتەيبە ھەدىس سۆزلەپ بەردى، بىزگە جەپەر ئىبنى سۇلايمان زەبئى ھەدىس سۆزلەپ بەردى، ئۇ كەھمىس ئىبنى ھەسەندىن، ئۇ كىشى ئابدۇللاھ ئىبنى بۇرەيدەدىن ئۇ كىشى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلغان ھەدىستە، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى! مەن قەدىر كېچىسىگە مۇشەرىپ بولسام نېمە دەيمەن؟ دەپ بەسلى دەپسەم، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام: **«ئەپۇ قىلغۇچى ئى ئاللاھ!، شۇبھىسىزكى ئەپۇ قىلىشنى ياقتۇرىلا، مېنى ئەپۇ قىلسىلا»** دېگەن دەپى دەيدۇ. شەيخ ئەلبانى رەھىمەھۇللاھ بۇ ھەدىسكە ئىبنى ماجەنىڭ 3850-ھەدىسىدە سەھىھ دەپ ھۆكۈم قىلغان. شەيخ بۇ ھەدىسنى سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا زىكر قىلىپ "كەرىم" دېگەن سۆزنىڭ كىتابى كۆچۈرگۈچىدىن بىرىنىڭ زىيادە يېزىپ قويغانلىقىنى بايان قىلغان، "كەرىم" دېگەن ئارتۇق سۆزنى شەيخ تىرمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا يوقۇتۇپ قويغانمۇ ياكى بۇ سۆز شەيخنىڭ قارىشىدا توغرىمۇ؟، ئەگەر بۇ سۆز شەيخنىڭ نەزىرىدە ئىسپاتلانمىغان بولسا، نېمە ئۈچۈن تىرمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا بۇنىڭ زىيادە ئىكەنلىكى توغرىسىدا ئىزاھات بەرمەيدۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

تەپسىلى جاۋاب

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھقا خاستۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابىلىرىغا ئاللاھ تائالانىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن. شەيخ ئەلبانى رەھىمەھۇللاھ ھەدىسلەرنى تەھقىقلەش ۋە ئىسنادىنى تەكشۈرۈشتە ئۆز قارىشى بويىچە كۆپ تىرىشچانلىق قىلىدۇ، باشقا تەتقىقاتچى ئۆلىمالارغا ئوخشاش ئۇ كىشىمۇ خاتالىشىدۇ ۋە ئادىشىپ كېتىدۇ، بۇنىڭ ھېچ زىيىنى بولمايدۇ بەلكى ئاللاھنىڭ ئىزى بىلەن ئەجىر-ساۋاپقا ئېرىشىدۇ، بۇمۇ ئاللاھ تائالانىڭ ھەر ساھەدىكى ئۆلىمالارغا قىلغان مېھرىبانلىقى، كۆيۈنۈشى ۋە رەھمىتىنىڭ كەڭلىكىدىندۇر، ئۇلار تىرىشچانلىق قىلىپ توغرىنى تاپسا قوش ئەجىرگە ئېرىشكەندەك، خاتالىشىپ قالسىمۇ بىر ئەجىرگە ئېرىشىدۇ. مۇھىم بولغىنى، تەتقىقاتچىلار ۋە دىنى ئوقۇغۇچىلار تەتقىقات ۋە تالاشتا توغرا يولدا مېڭىشى كېرەك، ئۇلارنى مەلۇم بىر ئالىمغا بولغان تەقىدد-ئەگىشىش ۋە ئۇ ئالىمنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنى تالاش ۋە تەتقىق قىلىشتىن توسۇپ قويىمىسۇن، ئىلىم دېگەن بىتەرەپلىك-ئادىللىق تېمىسى بولۇپ، ھەقىقىي تەتقىقاتچىلاردىن

باشقىسى بۇنى قىلالمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن تەتقىقاتچى نام-شەرىپى، مەرتىۋىسى، ئىلىم دەرىجىسى ھەرقانچە يۇقىرى بولغان ئۆلىمالارنىڭ ئىسمىدە توختاپ قالماستىن خىزمىتى داۋاملاشتۇرۇشى كېرەك بولىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن دەيمىزكى: شەيخ ئەلبانى رەھىمەھۇللاھ قەدىر كېچىسىدە ئوقۇيدىغان دۇئادىكى "كەرىم" دېگەن ئارتۇق سۆزنىڭ خاتا يېزىلىپ قالغانلىقى توغرىسىدا ئاگاھلاندۇرۇش بەرمىگەن، ھەدىس بىر قانچە يوللاردىن بايان قىلىنغان بولۇپ، بۇ ھەدىسنى ھەدىس ۋە مۇسەندە كىتاب ساھىبلىرى بايان قىلغان، ئۇلارنىڭ ھېچ بىرى "كەرىم" دېگەن سۆزنىڭ ئارتۇق ئىكەنلىكىنى زىكىر قىلمىغان، ئۇلارنىڭ ھەممىسى: **«ئى ئاللاھ! سەن ئەپۇ قىلىشنى ياقتۇرسەن، مېنى ئەپۇ قىلغىن»** دېگەن مەشھۇر دۇئا ئۈستىدە توختالغان. لېكىن "تىرمىزنىڭ سەھىھ ھەدىسلىرى" ناملىق ئەسەرنىڭ 3513-نومۇرلۇق ھەدىستە سەھۋەنلىك يۈزبەرگەن.

ئەمما "سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمى" نىڭ بولسا ئۇنىڭدىن باشقا "سەھىھ ھەدىسلەر ۋە زەئىپ ھەدىسلەر" توپلاملىرىدىن ناھايىتى بەك ئىنچىكە ۋە كۆپ تىرىشچانلىق بىلەن پۈتكەنلىكىگە تەتقىقاتچى ئۆلىمالار ئىتتىپاققا كەلگەن. شەيخ رەھىمەھۇللاھ بۇ ئارتۇق سۆزنىڭ خاتا يېزىلىپ قالغانلىقىغا ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ مۇنداق دېگەن: "سۈنەن تىرمىزدا دۇئادا ئەپۇ قىلغۇچى دېگەن سۆزدىن كېيىن "كەرىم" دېگەن سۆز ئارتۇق بايان قىلىنغان، ئىلگىرىكى مەنبەلەردە ۋە بۇنىڭدىن نەقىل قىلغانلارنىڭ كىتابلىرىدا بۇ سۆزنىڭ ھېچ ئەسلى يوق، ئېنىقكى بۇ سۆز كىتابنى كۆچۈرگۈچىلەر ياكى بېسىپ چىقارغۇچىلار تەرىپىدىن كىرگۈزۈلۈپ قالغان، "تۆھپە تۇل ئەھۋەزى" ناملىق شەرىھى يېزىلغان، ھىندىستاندا نەشىر قىلىنغان "سۈنەن تىرمىزى" نىڭ نۇسخىسىدا ۋە باشقا نۇسخىلىرىدا بۇ ئارتۇق سۆز يېزىلمىغان". [مۇبارەككەفۇرىيىنىڭ "تۆھپە تۇل ئەھۋەزى" ناملىق ئەسىرى 4-توم 264-بەت].

بۇنى كۈچلاندۇرىدىغان يەنە بىر دەلىل: ئىمام نىسائى ئۆزىنىڭ بەزى رىۋايەتلىرىدە بۇ ھەدىسنى تىرمىزنىڭ قولىدىن چىقارغان، بۇ ھەدىسنى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئۈستازى قۇتەيبە ئىبنى سەئىدىنىڭ ئىسنادى بىلەن زىيادە سۆز يوق ھالەتتە نەقىل قىلغان.

شۇنىڭدەك بۇ ئارتۇق سۆز، ھۆرمەتلىك قېرىندىشىمىز ئەلى ھىلبىيىنىڭ ئىبنى سىننىيىنىڭ "تەھرىرلەنگەن كېچە-كۈندۈزنىڭ ئەمەللىرى" ناملىق ئەسىرى 202-نومۇرلۇق ھەدىستە بايان قىلىنغان. بۇ سۆز ئىبنى سىننىيىنىڭ ئۆز نۇسخىسىدا يوق، چۈنكى ئۇ كىشى بۇ ھەدىسنى ئۈستازى نىسائىدىن نىسائى يۇقىرىدا بايان قىلىنغاندەك قۇتەيبىدىن رىۋايەت قىلغان، ئاندىن بۇ ئارتۇق سۆزنى تىرمىزى ۋە باشقىلارغا قېتىپ قويغان، ئەسلىدە ھەدىسنى چىقارغۇچىلار ئارتۇق سۆزنى قوش تىرناق ئېچىگە ئىلىپ قويۇشى، بۇ ئارتۇق سۆز تىرمىزنىڭ يازغۇچىلىرىدىن بىرىنىڭ خاتالىقى دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىشى كېرەك بولىدۇ، تەتقىقاتچىلار بولسا، بۇنى ئەسلا سۆزلىمەيدۇ، ئۇلار پەقەت بۇ سۆزنىڭ ئەسلى يوق دېگەننى بايان قىلىدۇ، شۇنداقتىمۇ بۇنىڭغا ئاگاھلاندۇرۇش بېرىش كېرەك". ["سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمى" 13-توم 140-بەت].

شۇنىڭ ئۈچۈن بەزى تەتقىقاتچىلار "سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا" شەيخ ئەلبانى رەھىمەھۇللاھنىڭ "تىرمىزنىڭ سەھىھ ھەدىسلىرى" دەپ بۇ ئارتۇق سۆزنى سەھىھ دېگەن قارىشىدىن يېنىۋالغانلىقىنى ئوچۇق قايتىۋېلىش دېگەن.

نېمە بولسا بولسۇن، ئۇنى قايتىۋېلىش دەپ ئاتىسۇن ياكى بېكىتىلگەن بىرىنچى ھۆكۈمدىن ئايرىپ بېكىتىش دەپ ئاتىسۇن، مۇھىم بولغىنى خاتالىقنى تونۇپ توغرىغا قايتىشتۇر.

كۆپىنچە ۋاقىتتا بۇنداق ئارتۇق سۆزلەر ھەدىسكە، ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچىلارنىڭ زىيادە قىلىپ قويۇشىدىن ئەمەس بەلكى، بەزى ھەدىس كىتابلىرىنى كۆچۈرگۈچى كىشىلەردىن كىشىلەرنىڭ تىلى ئارقىلىق سېڭىپ كېرىدۇ، "كەرىم" دېگەن سۆزنى زىيادە نەقل قىلغان ئۆلىمالار ھەدىس كىتابىنىڭ كۆچۈرۈلگەن نۇسخىسىدىن شۇ بويىچە نەقل قىلغان. بەزى تەتقىقاتچى ئۆلىمالارنىڭ بايان قىلىشىچە: "رسالە" ناملىق باسما شىركىتىنىڭ نەشر قىلغان ئىمام ئەھمەدنىڭ مۇسەندە 42-توم 236-بەتتە (ق) - بۇ كىتابنىڭ مۇراجىئەت قىلىنىدىغان قول يازما نۇسخىسى - (ئەپۇۋۇن كەرىم) دەپ باسقان. ئۇ كىتابنىڭ مۇقەددىمىسى 1-توم 104-بەتكە قارالسۇن. شۇنىڭدەك "مەكنۇز" باسما شىركىتىنىڭ نەشر قىلغان 11-توم 6118-بەتتىكى 26021-نومۇرلۇق ھەدىستىمۇ شۇنداق باسقان. تەتقىقاتچىلار(ق) - كىتابنىڭ مۇراجىئەت قىلىنىدىغان قول يازما نۇسخىسى - ئەپۇۋۇن كەرىم دەپ يېزىلغان ۋە بۇ سۆز باشقا نۇسخىلاردىمۇ ئىسپاتلانغان دەيدۇ.

شۇنىڭدىن بۇ ئارتۇق سۆز نۇرغۇن ئۆلىمالارنىڭ كىتابلىرىدا نەقل قىلىنغان، ئىبنى ئەسىر "جامئۇل ئۇسۇل" 4-توم 324-بەتتە، ئەلىمىرانى "ئەلبايان فى مەزھەبى شافىئىي" ناملىق ئەسەر 3-توم 568-بەتتە، خازىن "لۇبابىل تەئۇبىل فى مەئانىل تەنزىل" 4-توم 452-بەتتە، ئىبنى قەييىم "بەدئۇئىل پەۋائىد" ناملىق ئەسەر 2-توم 143-بەتتە، خەتىب شىرىبىنى "ئەلئىقنائ فى ھەللى ئەلپازى ئەبى شۇجائ" 1-توم 247-بەتتە، ئەمىر سەئىدىي "ئەلتەھبىر لىئىزاھ مەئانىتە يىسىر" 4-توم 268-بەتتە، تەھاۋىي "ھاشىيەتى ئەلامرەقىل پەلاھ شەرھى نۇرۇل ئىزاھ" 401-بەتتە كەلتۈرگەن.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى "كەرىم" دېگەن ئارتۇق سۆزنى ئىسنادسىز نەقل قىلغان، ئۇلارنىڭ بەزىسى بۇ سۆزنى سۈنەن تىرمىزگە قېتىپ قويغان، مانا بۇ مۇراجىئەت قىلىش ئۈچۈن ئەسلى قول يازمىغا ئىنچىكىلىك بىلەن قاراشنىڭ مۇھىملىقىنى بىلدۈرىدۇ.

لېكىن بۈگۈنكى كۈندە بۇ ئارتۇق سۆزنىڭ ھەدىسنىڭ ئەسلى تېكىستى ئەمەس ئىكەنلىكىدىن ھېچ شەك قىلمايمىز، چۈنكى ھەدىسلەر رىۋايەت قىلىنىدىغان ئونلارچە كىتابلاردا بۇ ئارتۇق سۆز يوق، سۈنەن تىرمىزنىڭ بەششار ئوۋاد تەتقىق قىلغان باسمىسى 5-توم 490-بەت ۋە شۇئەيب ئارناۋۇت تەھقىق قىلغان، يەنە بىر باسمىسى 6-

توم 119-بەت قاتارلىق تەھقىق قىلىنغان بىر قانچە يازما نۇسخىسىغا مۇراجىئەت قىلىپ باقساق، بۇ ئارتۇق سۆزگە قېلىنغان بىرەر ئىشارەتنى تاپالمىدۇق.

ئاللاھ تائالا ھەممىدىن ياخشى بىلگۈچىدۇر.